

ТЕРОРИСТИЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ЗАКОНОМІРНОСТІ, ДЕТЕРМІНАЦІЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ

Стукаліна О. В.

аспірант кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ

Анотація. У статті досліджено комплекс теоретичних і практичних проблем кримінологічної характеристики та запобігання терористичній злочинності, аналізуються її історичні витоки та закономірності еволюції, досліджуються найбільш небезпечні та смертоносні терористичні організації світу, визначаються особливості детермінаційного комплексу, пропонуються основні напрями та конкретні заходи щодо протидії терористичній злочинності у сучасних умовах. Установлено, що терористична злочинність як явище суспільно-політичного життя існує досить давно, але обсяги, яких ця загроза досягла сьогодні, є безпрецедентними. З'ясовано, що, згідно з міжнародною статистичною інформацією, з 2007 по 2022 р. у світі було зафіксовано близько 171 717 терактів. Лише станом на 2022 р. на міжнародному рівні зареєстровано 3 955 терактів, при цьому кількість загиблих від цієї кримінально протиправної діяльності становила 6 701 особу. Доведено, що у 2014–2022 рр. терористична злочинність у країнах світу характеризувалася відмінностями у кількісних та якісних показниках. Виявлено, що географія тероризму безперервно розширюється, унаслідок чого майже не залишилося країн, які б не піддавалися його суспільно небезпечному впливу. З'ясовано, що у 2022 р. близько 162 країн світу постраждали від кримінальних правопорушень терористичного характеру. Визначено, що найбільш постраждалими від терористичної злочинності країнами у 2022 р. були Афганістан, Буркіна-Фасо, Сомалі, Малі, Сирія, Пакистан, Ірак, Нігерія, М'янма, Нігер. Установлено, що терористична злочинність підриває світову економіку; з 2000 р. і дотепер матеріальні збитки від тероризму в усьому світі зросли приблизно в три рази. Доведено, що раціональним вирішенням проблеми терористичної злочинності є проектування громадських місць – будівель та інфраструктури, які б урахували вимоги безпеки від терористичних атак.

Ключові слова: терористична злочинність, терористична організація, тероризм, терористичний акт, сучасний світ, запобігання.

Stukalina O. V. TERRORIST CRIME IN THE MODERN WORLD: PATTERNS, DETERMINATION AND PREVENTION

Abstract. The article examines the complex of theoretical and practical problems of prevention and criminological characteristics of terrorist crime, analyzes its historical origins and patterns of evolution, studies the most dangerous and deadly terrorist organizations in the world, defines the peculiarities of the deterministic complex, proposes the main directions and concrete measures for the prevention of terrorist crime in modern conditions. It has been established that terrorist crime as a phenomenon of social and political life has existed for quite a long time, but the volumes that this threat has reached today are unprecedented. It was found that, according to international statistical information, from 2007 to 2022, about 171,717 acts of terrorism were recorded in the world. Only as of 2022, 3,955 acts of a terrorist nature were registered at the international level, while the number of deaths from this criminal activity was 6,701 people. It has been proven that in 2014-2022, terrorist crime in the countries of the world was characterized by stable patterns and differences in quantitative and qualitative indicators. It was revealed that the geography of terrorism is continuously expanding by the countries of the world, as a result, there are almost no countries left that are not subject to its socially dangerous influence. It was found that in 2022, about 162 countries of the world suffered from crimes of a terrorist nature. It was determined that the countries most affected by terrorist crime in 2022 are: Afghanistan, Burkina Faso, Somalia, Mali, Syria, Pakistan, Iraq, Nigeria, Myanmar, Niger. It has been established that terrorist crime undermines the world economy, from the beginning of 2000 to the present, material losses from terrorism around the world have increased approximately 3-fold. It has been proven that a rational solution to the problem of terrorist crime is the design of public places – buildings and infrastructure, which would take into account the security requirements against terrorist attacks. Proposed countermeasures against terrorist crime in the modern world.

Key words: terrorist crime, terrorist organization, terrorism, terrorist act, modern world, prevention.

Постановка проблеми та її актуальність.

У ХХІ ст. терористична злочинність за своїми формами і проявами, масштабами та інтенсивністю, цинічністю та жорстокістю перетворилася на найбільш гостру і злободенну проблему сучасного світу. Проблема організації протидії злочинності у сфері тероризму є актуальною для усієї світової спільноти, а нині набула особливого значення у зв'язку зі складними соціальними, економічними, політичними та духовно-культурними процесами. Саме терористична злочинність як складний, динамічний та важкопрогнозований різновид злочинної діяльності становить істотну загрозу для усіх сфер життєдіяльності суспільства, завдаючи шкоди публічному порядку та громадській безпеці, спричиняючи масову загибель людей, створюючи атмосферу жаху, страху і незахищеності у суспільстві, згубно позначаючись на соціально-економічному добробуті країни, негативно впливаючи на політичні процеси як національного, так і міжнародного значення, а також загрожуючи морській безпеці.

Терористична злочинність як явище суспільно-політичного життя існує доволі давно, однак обсяги, які сьогодні прийняла ця загроза, є безпрецедентними. За міжнародною статистичною інформацією з 2007 по 2022 р. у світі зафіксовано близько 171 717 актів тероризму. Лише станом на 2022 р. на міжнародному рівні зареєстровано 3 955 діянь терористичного характеру, а кількість смертей від цієї злочинної діяльності становила 6 701 особу [1]. Географія тероризму безупинно розширюється, у результаті майже не залишивши країн, які б не зазнавали його суспільно небезпечного впливу. Так, у 2022 р. близько 162 держав світу постраждали від кримінальних правопорушень терористичного характеру. Зокрема, близько 50 % цих кримінально протиправних діянь терористичного характеру фіксуються у десяти країнах, що розташовані на території Азії та Африки. Негативними тенденціями характеризується й наслідки терористичної злочинності. Протягом 2000–2022 рр. сума майнової шкоди від терористичної злочинності обійшлася світовій економіці у понад 900 млрд доларів США [2].

Ускладнення терористичної ситуації у світі, ступінь і характер її негативного впливу

зумовлюють нагальну необхідність подальших пошуків більш результативних заходів запобігання злочинності такого виду. Особливого значення набуває удосконалення антитерористичної діяльності на основі отримання комплексних знань про стан, детермінаційний комплекс і територіально-просторові особливості терористичної злочинності у сучасному вимірі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичним і методологічним підґрунтям для підготовки зазначеної роботи стали наукові праці П.Д. Біленчука, Ю.Б. Данильченка, В.В. Кравчука, О.В. Кравчук, В.М. Кулик, В.В. Мокляка, В.В. Середи, І.Р. Серкевич та інших фахівців. П.Д. Біленчук разом із В.В. Кравчуком, О.В. Кравчук та В.М. Кулик у науковій праці «Сучасний тероризм: світові, вітчизняні та регіональні тенденції» влучно розкрили проблему тероризму у сфері міжнародних відносин [3]. Своєю чергою, Ю.Б. Данильченко у дисертаційному дослідженні за темою: «Тероризм: феномен, детермінація, протидія» зробив акцент на нейтралізації чинників, що сприяють існуванню тероризму та супутніх йому явищ [4]. У монографічному дослідженні І.Р. Серкевич і В.В. Середи під назвою «Тероризм: кримінологічна детермінація і кримінально-правова протидія» авторами вдало розкрито сутність тероризму, визначено об'єктивні та суб'єктивні причини його поширення, визначено засади боротьби із цим злочинним явищем [5]. У дисертації В.В. Мокляка «Протидія терористичній діяльності в Україні» представлено рекомендації щодо напрямів і заходів протидії терористичній діяльності в Україні [6].

Зарубіжний учений Й. Александер у книзі «Тероризм і закон» зазначив про перехід людства в епоху супертероризму та кібертероризму з тяжкими наслідками [7]. Учений А. Шмід у науковій праці «Статистика тероризму: задача виявлення тенденцій у глобальному тероризмі» визначив індекс тероризму на конкретних територіях, що відображає його масштаб, частоту та ступінь тяжкості [8].

Метою цієї статті є сучасне вирішення проблеми кримінологічного виміру терористичної злочинності у сучасному світі,

з'ясування її закономірностей еволюціонування і функціонування, змісту провідних детермінант та формування на цій основі цілісної концепції запобігання терористичній злочинності.

Виклад основного матеріалу. Протягом усієї історії людство регулярно стикається з проявами терористичної злочинності. Перші згадування про організовану злочинну діяльність терористичного спрямування зафіксовані в I ст. н. е. на території Палестини [9]. Йдеться про терористичне угруповання – секту сикарійів, мета якої полягала у поваленні місцевої знаті, що вступала у коаліцію з Римською імперією за автономію провінцій. Об'єднуючим центром їхньої діяльності стали релігійні гасла, тобто саме ідеологічні погляди робили іудейських повстанців не лише тими, хто не боїться смерті, а й тими, хто шукає її на полі бою. У XI–XIII ст. на території Персії діяла секта мусульман-шиїтів, або ассасинів. Перша тактика ведення організованої терористичної діяльності розроблена саме всередині цієї секти, ознаки якої й донині простежуються у сучасних терористичних організаціях, зокрема діяльність у режимі цілковитої таємності та маскуваності [10, с. 12].

Наприкінці XVIII – початку XIX ст. беруть початок Велика французька революція та Наполеонівські війни, що також мають свою історію тероризму. У XIX ст. з'являються доктрини, що виправдовують терор в ім'я блага, це – «філософія бомби» та «пропаганда справою» [11]. У 20–30-х роках XX ст. терористична діяльність стала застосовуватися на державному рівні. Нині у низці держав установлюється фашистський режим, що передбачав використання тактики тероризму. У другій половині 40-х – наприкінці 50-х років XX ст. тероризм у всіх його проявах почав тимчасово локалізуватися у периферійних районах світу, а саме: на територіях Близького Сходу, Південної і Центральної Америки, Південно-Східної Азії. У 60–90-х роках XX ст. відбувається зростання кількісно-якісних показників терористичної злочинності, розширення його географії, виникнення великих організованих терористичних угруповань, унаслідок чого цей вид злочинності перетворюється на глобальну загрозу [12, с. 34].

Сучасний період розвитку тероризму у світі починається з 11 вересня 2001 р., коли у Сполучених Штатах Америки був учинений найбільш масштабний в історії людства терористичний акт [13]. У цей період масштаби тероризму досягають максимального рівня, географічно терористична злочинність охоплює нові території, а його загрозу визнають на міжнародному рівні.

Отже, терористична злочинність XXI ст. – це історично мінливе суспільно небезпечне явище, що має багато форм і цілей, трансформується у часі та просторі, характеризується високою інтернаціоналізацією, а також зростанням ступеня суспільної небезпечності та вдосконаленням методів і способів ведення протиправної діяльності, тим самим перетворившись на масштабну організовану злочинну діяльність.

Терористична злочинність стала невід'ємною частиною політичних та економічних процесів і являє собою загрозу національній та громадській безпеці, перетворившись із поодиноких проявів на масове злочинне явище. За статистичними даними зарубіжного дослідницького відділу Statista, із 2006 по 2022 р. у світі зафіксовано близько 171 717 терористичних актів [1]. Негативні тенденції терористичної злочинності у світі простежуються починаючи з 2006 р. Так, аналіз стану та динаміки терористичної злочинності у світі у період із 2006 по 2022 р. дає змогу виділити кілька чітких фаз у їх динаміці. Перший період (із 2006 по 2007 р.) характеризувався загостренням стану терористичних атак у світі з 14 371 до 14 414 фактів. Варто зазначити, що у цей час найбільше терористичної діяльності було зосереджено в Іраку та Афганістані у відповідь на втручання США та їхніх союзників. Із 2008 по 2012 р. відбувається стрімке зниження рівня терористичної злочинності, до 6771 злочину у цій сфері. Однак саме у цей період зафіксовано посилення терористичної активності у Пакистані. Після чого спостерігається другий період активного зростання злочинності терористичного спрямування на світовій арені, що пов'язано з подіями Арабської весни та появою ІД («Ісламська держава») на Близькому Сході. Тим часом особливо

активізувалася терористична активність у Сирії, Іраку та Нігерії. Це почалося у 2013 р., саме тоді зафіксовано 9964 злочини у цій сфері та продовжило своє зростання у 2014 р., коли їх кількість становила 13 482 злочини, тобто зростання відбулося майже на 75 %. Своєю чергою, з 2015 р. у світі намітилися стійкі тенденції до зниження терористичної злочинності, що продовжувалося аж до 2018 р. Так, у 2015 р. зафіксовано 12 121 злочин терористичного спрямування, тоді як у 2018 р. їх кількість становила 8117 злочинів. Саме у цю фазу в Іраку зафіксовано різкий спад тероризму. Із початку 2019 р. у світі відбувається поступове зростання терористичної злочинності аж до 10 172 фактів у 2020 р. Тим часом в Афганістані відбувається зростання тероризму, пік якого припадає на 2021 р., коли у світі було зареєстровано 5226 терористичних діянь. Своєю чергою, у 2022 р. за весь охоплений нами період зафіксовано найменший показник терористичної активності у світі – 3 955 актів тероризму. Така тенденція пояснюється значним зниженням рівня тероризму в Афганістані, після того як Талібан захопив контроль над урядом [1; 2].

Істотний негативний вплив злочинність терористичного спрямування здійснює на стан громадської безпеки у державах – членах Європейського Союзу (далі – ЄС). Привабливе географічне розташування, розвиненість соціальних, економічних, культурних та інших сфер, розгалуженість інфраструктури та транспортного сполучення, значна чисельність населення, високий рівень життя, лояльність до мігрантів і біженців, стабільно величезна кількість туристів обертають європейські країни у криміногенне середовище підвищеної терористичної загрози. У 2018 р. у Європі зафіксовано 69 кримінально протиправних діянь терористичного характеру, у 2019 р. – 55 (–20 %), у 2020 р. – 57 (–17 %), а в 2021 р. – 15 (–73 %) кримінально протиправних діянь у цій сфері. Аналізуючи статистичні показники держав – членів ЄС, нами встановлено, що у 2021 р. Франція зазнала найбільшої кількості терористичних атак (5), за нею розташувалися Німеччина (3) і Швеція (2). Австрія, Данія, Угорщина, Бельгія та Іспанія повідомили про один зафіксований факт терористич-

них актів [14]. Зниження рівня терористичної злочинності у Європі свідчить про суттєве вдосконалення механізмів запобіжної діяльності спеціально уповноважених державних органів, а також про їхню здатність швидко реагувати на можливі інциденти. Наприклад, лише у Франції в 2021 р. було попереджено близько 140 актів тероризму, що стало європейським рекордом [15].

Катастрофічних масштабів у світі набули наслідки і ступінь суспільної небезпеки терористичної злочинності. Якщо деталізувати світові статистичні показники, то можна встановити, що щорічно у результаті актів тероризму гине колосальна кількість невинних осіб. Так, 11 вересня 2001 р. внаслідок лише однієї терористичної акції, яка проведена у США терористами, загинуло 2977 осіб. Водночас протягом 2006–2022 рр. загальна кількість жертв актів тероризму становила 507 006 осіб. Зокрема, з 2006 по 2020 р. відбулося зростання смертності від терористичної злочинності з 20 487 до 29 389 загиблих осіб, або на 70 %. Найбільша кількість загиблих осіб за зазначений період зафіксована у 2018 р. (32 952 особи), що на 58 % більше, ніж, наприклад, зареєстровано у 2000 р. – 13 826 жертв. У 2022 р. кількість смертей від тероризму зменшилася на 9 %, а саме до 6701 особи, тоді як протягом попередніх чотирьох років залишалася на високому рівні. Це на 80 % менше порівняно з піком 2018 р. У 2022 р. у 25 країнах зафіксовано зменшення кількості смертей від тероризму, тоді як у 24 країнах відбулося зростання, а ще 114 країн не зафіксували жодних змін у кількості смертей. Зменшення кількості смертей від актів тероризму пояснюється ситуацією в Афганістані. У Пакистані, навпаки, спостерігалося різке зростання кількості смертей, причому їх кількість зросла більше ніж удвічі: з 292 у 2021 р. до 643 у 2022 р. Туніс не зафіксував жодної смерті вперше з 2012 р. Також зафіксовано значне покращення інтенсивності конфлікту на Близькому Сході, особливо в Іраку. Однак хоча кількість інцидентів у Сирії зменшилася на 34 %, кількість смертей зменшилася лише на 10 %. ІД все ще становить серйозну загрозу і є відповідальною за більшість смертей у Сирії. Незначне

збільшення кількості смертей від терористичної злочинності було зафіксовано в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, Європі та Північній Америці. У 2022 р. у Європі зафіксовано 27 смертей від актів тероризму, причому 17 із цих смертей сталися у Туреччині. У Північній Америці зафіксовано сім смертей у 2021 р. та 11 у 2022 р. [1; 2]. Отже, зменшення кількості смертей унаслідок терористичної злочинності було віддзеркалено зменшенням кількості інцидентів, коли кількість атак зменшилася.

Географія терористичної злочинності стрімко й безупинно поширюється державами світу, нині майже не залишилося країн, які б не зазнали негативного суспільно небезпечного впливу терористичних актів. У 2014 р. від терактів постраждала 121 країна світу, у 2015 р. терористичних атак зазнали 116 країн, у 2016 р. кількість таких країн зросла до 129, у 2017 р. вже у 122 країнах фіксувалися терористичні акти, у 2018 р. у 137 країнах сталися теракти, у 2019 р. їх кількість залишилася без змін (137 країн), у 2020 р. 134 країни потерпали від дій терористів, у 2021 р. 160 держав постраждали від терористичних дій, а в 2022 р. – 162 держави. Тривожна картина темпів зростання і географії поширення терористичної злочинності вказує, що цей вид злочинності з легкістю долає сотні тисяч кілометрів, розширюючи поле свого діапазону, та без особливих зусиль перетинає державні кордони. Найбільш ураженими країнами від терористичної злочинності у 2022 р. є: Афганістан, Буркіна Фасо, Сомалі, Малі, Сирія, Пакистан, Ірак, Нігерія, М'янма, Нігер [2]. Такий негативний стан терористичної злочинності у представлених країнах вказує на те, що їхня антитерористична запобіжна система є малоефективною, органи державної влади нездатні знизити рівень терористичної загрози, а органи правопорядку недостатньо підготовлені для виявлення та запобігання такій злочинній діяльності.

Сучасна терористична злочинність спричиняє колосальну фінансово-майнову шкоду та рекомбінацію ресурсів державного механізму. Відомо, що кожне терористичне діяння має свою соціальну ціну, яку платить суспільство за його існування. Протягом

2000–2022 рр. сума майнової шкоди світовій економіці від терористичних злочинів у середньому становила понад 900 млрд доларів США [1]. Наприклад, теракти, які вчинені у країнах ЄС у 2004–2016 рр., завдали шкоду економіці у розмірі 185,431 млрд євро. Варто зазначити, що представлена сума збитків від актів тероризму не є остаточною, оскільки під час розрахунку не враховуються додаткові витрати, що пов'язані зі збільшенням кількості охоронців, посиленням заходів безпеки, підвищенням страхових внесків тощо [16].

Специфічність терористичної злочинності, перш за все, полягає в особливостях суб'єктів, які їх учинили. Нині у світі налічується близько 500 терористичних організацій, які взаємодіють між собою та мають розгалужену мережу організованих злочинних груп. Відповідальними за вчинення абсолютної більшості актів тероризму в 2022 р. на міжнародному рівні є чотири терористичні організації, а саме: Ісламська держава, Аш-Шабаб, «Джамаат Нусрат Аль-Іслам валь Муслімін» та Армія визволення Белуджистану. Ці чотири групи відповідальні за 3 129 смертей від терористичних актів, що становить 47 % від загальної кількості смертей від актів тероризму у світі [2].

Терористична злочинність у світі та її особливості є результатом взаємодії цілого набору чинників, подій та процесів, які відбуваються у суспільстві. Зокрема, на нашу думку, терористична злочинність на світовій арені більшою мірою зумовлюється такими чинниками: історичними (особливості становлення і розвитку держав, історичні підстави виникнення різного роду соціальних проблем, що у кінцевому підсумку впливає на формування та функціонування певного типу суспільних відносин, тощо); політичними (політична нестабільність, прорахунки щодо реформування правоохоронної і судової систем, дисбаланс функцій і повноважень гілок влади, недоліки у формуванні та реалізації анти-терористичної політики, неналежна обґрунтованість у визначенні стратегічних напрямів запобігання терористичній злочинності); економічними (безробіття, бідність, загальний стан та територіальна організація господарства, рівень добробуту та якість життя

населення); нормативно-правовими (недосконале антитерористичне законодавство, недоліки законодавчого забезпечення діяльності правоохоронних органів, низька правова освіченість та правова свідомість населення, а також представників органів державної влади, місцевого самоврядування, лідерів політичних партій, організацій); організаційно-управлінськими (недостатньо компетентний кадровий склад спеціальних суб'єктів, уповноважених на здійснення антитерористичної діяльності); ідеологічними (поширення ідей сепаратизму, антипатріотизму, нігілізму, расової чи релігійної нетерпимості, навіювання населенню міфів про нездоланність терористів); морально-психологічними та культурно-виховними (пропагування у ЗМІ та Інтернеті негативних форм поведінки, демонстрація у привабливому світлі терористів, а також звичаїв і традицій кримінального світу, прищеплювання психології безкарності, а також популяризація жорстокості, ненависті, насильства, задрощів, знущання над людьми).

У сучасних умовах терористичну злочинність у сучасному світі можливо подолати лише шляхом консолідації зусиль усіх держав. Система заходів запобігання терористичній злочинності має спрямовуватися як на усунення поточних терористичних загроз, так і на зниження ймовірності виникнення їх у майбутньому. Особливого значення у процесі запобігання терористичній злочинності набуває прогнозування терористичних загроз. На європейському рівні процес прогнозування терористичних загроз здійснюється Розвідувальним та ситуаційним центром ЄС. У ЄС планується створення консультативних місій із питань безпеки, головною ціллю яких виступатиме захист об'єктів європейської інфраструктури особливого значення від терористичних актів. Із метою посилення практичного потенціалу щодо попереднього виявлення ймовірних терористичних атак європейські держави продовжують наукові дослідження в інтересах спеціальних відомств, передусім, задля використання можливостей штучного інтелекту в обробці величезного обсягу онлайн-інформації. Передові технології штучного інтелекту є тією рушійною силою, що дає змогу на теренах Інтернету

виявляти терористичний контент, блокувати його поширення та попереджати створення нових акаунтів терористів у соціальних мережах [17].

На тактику діяльності терористів значно вплинула пандемія COVID-19, у зв'язку із цим істотно збільшилася активність терористів в Інтернеті, особливо у соціальних мережах. Зокрема, Інтернет більш широко став використовуватися терористами для поширення ідеологічних поглядів, привернення грошового капіталу, налагодження зв'язків, обміну інформацією, підготовки терористичних актів. Ще в 2015 р. Європейська комісія запустила особливий проєкт під назвою «Інтернет-форум ЄС» – платформу добровільної співпраці держав – членів ЄС для ліквідації терористичного online-контенту. У рамках цього форуму було вироблено Кризовий протокол ЄС, що встановлює процедури та пропонує інструменти для моніторингу та обміну інформацією [18]. У 2021 р. Рада ЄС прийняла постанову про боротьбу з поширенням терористичного контенту в Інтернеті. Цей закон установлює, що Інтернет-провайдери будуть зобов'язані вживати заходів для захисту своїх послуг від поширення контенту терористичного змісту, а за систематичні порушення встановлюються штраф до 4 % від обігу провайдера [19].

Особливо небезпечними зонами залишаються публічні місця з високим скупченням людей. На тлі світової кризи в окремих державах розпочалися масові протести проти дій чи рішень органів державної влади. У цьому сенсі існують ризики використання терористичними організаціями таких проявів масового невдоволення для залучення нових членів в організовану злочинну діяльність терористичного характеру. Раціональним вирішенням цього питання є дизайн публічних місць – будівель та інфраструктури, що враховували б вимоги безпеки від терористичних атак. Єврокомісія має намір випустити в електронному вигляді книгу, присвячену новому міському дизайну та реновації вже існуючих публічних просторів, де, крім іншого, будуть розкриті аспекти безпеки [20].

Вагоме значення, на нашу думку, матиме впровадження таких системних заходів протидії терористичній злочинності: 1) здійснення систематичного аналізу світової,

загальнодержавної й регіональної статистичної інформації у сфері тероризму, а також криміногенних чинників та суб'єктів, які їх учиняють; 2) мінімізація причин і умов, що сприяють цій організованій злочинній діяльності; 3) створення ефективної та гнучкої правової антитерористичної бази; 4) належне фінансування та технічне оснащення підрозділів у сфері запобігання злочинності терористичного спрямування; 5) упровадження системи захисту об'єктів, уразливих із терористичного погляду; 6) проведення у навчальних закладах, на підприємствах та робочих місцях відкритих лекцій щодо надання рекомендацій на випадок настання терористичних випадків; 7) цілісне вивчення психології терористів, а також їхніх потенційних «наступників» із метою викорінення подібних нахилів уже у дитячому та юнацькому віці, тобто спеціальним суб'єктам у процесі здійснення запобіжної діяльності доцільно активно співпрацювати з психологами.

Висновки. У статті вирішено наукове завдання, що полягає у кримінологіч-

ному вивченні терористичної злочинності, суб'єктів, що їх учиняють, та його детермінант у сучасному світі, а також представлено висновки та пропозиції з удосконалення системи заходів запобігання цьому суспільно небезпечному явищу. Такий негативний стан терористичної злочинності та рівень смертності від неї у світі вказують, що пріоритетним завданням кожної держави та суспільства є боротьба за збереження найбільш вагомих людських цінностей – життя й здоров'я, зокрема шляхом пошуку оптимальних та ефективних заходів протидії тероризму, розширення повноважень компетентних органів, збільшення відповідних державних витрат. Своєю чергою, урахування кримінологічних закономірностей терористичної злочинності грає вагомую роль у процесі протидії цьому виду злочинності на міжнародному рівні, що сприятиме істотному підвищенню результативності та виведенню на якісно новий рівень цього виду юридичної практики.

Література:

1. Terrorism worldwide: Facts and statistics. *Statista Research Department*. URL: <https://www.statista.com/topics/2267/terrorism/> (дата звернення: 09.06.2023).
2. Global Terrorism Index 2014–2023: measuring the impact of terrorism. *Institute for Economics & Peace*. URL: <https://www.economicsandpeace.org/reports/> (дата звернення: 01.06.2023).
3. Біленчук П.Д., Кравчук В.В., Кравчук О.В., Кулик В.М. Сучасний тероризм: світові, вітчизняні та регіональні тенденції : навчальний посібник. Хмельницький : ХМЦНТЕІ, 2008. 212 с.
4. Данильченко Ю.Б. Тероризм: феномен, детермінація, протидія : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2018. 34 с.
5. Серета В.В., Серкевич І.Р. Тероризм: кримінологічна детермінація і кримінально-правова протидія : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 188 с.
6. Мокляк В.В. Протидія терористичній діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук (доктора філософії) : 12.00.08. Харків, 2020. 232 с.
7. Alexander Y. Terrorism and law. *Brill Nijhoff*. 2001. 184 p. URL: https://www-amazon-com.translate.google.com/translate/Terrorism-Law-Library-YonahAlexander/dp/1571052437?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=nui,sc (дата звернення: 30.05.2023).
8. Шмід А. Статистика тероризму: задача визначення тенденцій у глобальному тероризмі. *Форум по проблемам злочинності й суспільства*. 2004. С. 51–71.
9. Борисова О.В., Кузьмін С.А., Карпенко Д.М. До питання про історичні аспекти виникнення тероризму. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2009. № 20. С. 177–182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2009_20_20 (дата звернення: 02.06.2023).
10. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти : навчальний посібник / за заг. ред. проф. В.К. Грищука. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 328 с.
11. Печенюк І., Шевченко М. Витоки та сутність міжнародного тероризму. *Воєнна історія*. URL: http://warhistory.ukrlife.org/4_6_04_6.htm (дата звернення: 03.06.2023).
12. Філонов О.В. Дореволюційний тероризм в українських землях та досвід антитерористичної діяльності правоохоронних органів Російської імперії (друга пол. XIX – поч. XX ст.) : монографія. Донецьк : Кальміус, 2013. 284 с.
13. Bergesen A.J., Lizardo O. International Terrorism and the World-System. *Sociological Theory*. 2004. Vol. 2. P. 38–52. DOI: 10.1111/j.1467-9558.2004.00203.x (дата звернення: 31.05.2023).

14. European Union Terrorism Situation and Trend report 2022. URL: <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2022-te-sat> (дата звернення: 03.05.2023).

15. Nombre d'attaques terroristes perpétrées en Europe en 2021, par pays https://fr-statista-com.translate.google.com/statistiques/605005/nombre-attaques-terroristes-europe/?_x_tr_sl=fr&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc (дата звернення: 07.06.2023).

16. Harrison B., Mohib I. The Economic Impact of Terrorism from 2000 to 2018. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*. 2021. Vol. 27. № 2. P. 227–261. URL: <https://doi.org/10.1515/peps-2020-0031> (дата звернення: 08.06.2023).

17. Єврокомісія представила нову концепцію протидії тероризму. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3151710-evrokomisia-predstavila-novu-koncepciu-protidii-terorizmu.html>.

18. Security in public spaces. *European Commission*. Brussels, 2021. URL: <https://futurium.ec.europa.eu/en/urban-agenda/security-public-spaces> (дата звернення: 10.06.2023).

19. У ЄС видалятимуть терористичний онлайн-контент за годину. 2021. URL: <https://rspectr.com/novosti/61515/v-es-budut-udalyatteroristicheskijonlajnkon-tent-za-chas> (дата звернення: 05.06.2023).

20. EU Internet Forum against terrorist content and hate speech online: document pool. *European Digital Rights (EDRi)*. Brussels, 2016. URL: <https://edri.org/our-work/eu-internet-forum-document-pool/> (дата звернення: 04.06.2023).

References:

1. Statista Research Department (2022). Terrorism worldwide: Facts and statistics. Retrieved from: <https://www.statista.com/topics/2267/terrorism> [in English]

2. Institute for Economics & Peace (n.d.). Global Terrorism Index 2014-2023: measuring the impact of terrorism.. Retrieved from: <https://www.economicsandpeace.org/reports> [in English]

3. Bilenchuk P.D., Kravchuk V.V., Kravchuk O.V., Kulyk V.M. (2008). Suchasnyi teroryzm: svitovi, vitchyzniani ta rehionalni tendentsii: navchalnyi posibnyk [Modern terrorism: global, domestic and regional trends: a study guide]. Khmelnytskyi: KhmTsNTEI. 212 p. [in Ukrainian].

4. Danylchenko Yu.B. (2018). Teroryzm: fenomen, determinatsiia, protydiia [Terrorism: phenomenon, determination, counteraction]. Kharkiv. 34 p. [in Ukrainian].

5. Sereda V.V., Serkevych I.R. (2016). Teroryzm: kryminolohichna determinatsiia i kryminalno-pravova protydiia: monohrafiia [Terrorism: criminological determination and criminal legal counteraction: monograph]. Lviv: LvDUVS. 188 p. [in Ukrainian].

6. Mokliak V.V. (2020). Protydiia terorystychnoi diialnosti v Ukraini [Countering terrorist activity in Ukraine]. Kharkiv. 232 p. [in Ukrainian].

7. Alexander Y. (2001). Terrorism and law. *Brill Nijhoff*. 184 p. [in English].

8. Schmid A. (2004). Statystyka teroryzmu: zadacha vyznachennia tendentsii u hlobalnomu teroryzmi [Terrorism Statistics: The Challenge of Identifying Trends in Global Terrorism]. *Forum po problemam zlochynnosti y suspilstva*. P. 51–71. [in Ukrainian].

9. Borysova O.V., Kuzmin S.A., Karpenko D.M. (2009). Do pytannia pro istorychni aspekty vynyknennia teroryzmu [To the question about the historical aspects of the emergence of terrorism]. *Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka)*. № 20. P. 177–182. [in Ukrainian].

10. Hryshchuk V.K. (2011). Teroryzm: teoretyko-prykladni aspekty: navchalnyi posibnyk [Terrorism: theoretical and applied aspects: a study guide]. Lviv: LvDUVS. 328 p. [in Ukrainian].

11. Pecheniuk I., Shevchenko M. (2004). Vytoky ta sutnist mizhnarodnoho teroryzmu [Origins and essence of international terrorism]. *Voienna istoriia*. Retrieved from: http://warhistory.ukrlife.org/4_6_04_6.htm [in Ukrainian].

12. Filonov O.V. (2013). Dorevoliutsiinyi teroryzm v ukrainskykh zemliakh ta dosvid antyterorystychnoi diialnosti pravookhoronnykh orhaniv Rosiiskoi imperii (druha pol. KhKh – poch. KhKh st.): monohrafiia [Pre-revolutionary terrorism in Ukrainian lands and the experience of anti-terrorist activity of law enforcement agencies of the Russian Empire (second half of the 19th – beginning of the 20th century): monograph]. Donetsk: PP “VD “Kalmius”. 284 p. [in Ukrainian].

13. Bergesen A.J., Lizardo O. (2004). International Terrorism and the World-System. *Sociological Theory*. Vol. 2. P. 38–52. DOI: 10.1111/j.1467-9558.2004.00203.x [in English].

14. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (2022). European Union Terrorism Situation and Trend report 2022. Retrieved from: <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2022-te-sat> [in English].

15. Statista (2023). Nombre d'attaques terroristes perpétrées en Europe en 2021, par pays https://fr-statista-com.translate.google.com/statistiques/605005/nombre-attaques-terroristes-europe/?_x_tr_sl=fr&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc [in French].

16. Harrison B., Mohib I. (2021). The Economic Impact of Terrorism from 2000 to 2018. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*. Vol. 27, no. 2. P. 227-261. Retrieved from: <https://doi.org/10.1515/peps-2020-0031> [in English].
17. Ukrinform (2023). Yevrokomisiia predstavyla novu kontseptsiu protydii teroryzmu [The European Commission presented a new concept of combating terrorism]. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3151710-evrokomisia-predstavila-novu-koncepciu-protidii-terorizmu.html> [in Ukrainian].
18. European Commission (2021). Security in public spaces. Brussels. Retrieved from: <https://futurium.ec.europa.eu/en/urban-agenda/security-public-spaces> [in English].
19. N.a. (2021). U YeS vydaliatymut terorystychnyi onlain-kontent za hodynu [The EU will remove terrorist content online in an hour]. Retrieved from: <https://rspectr.com/novosti/61515/v-es-budut-udalyatteroristicheskijonlajn-kon-tent-za-chas> [in Ukrainian].
20. European Digital Rights (2016). EU Internet Forum against terrorist content and hate speech online: document pool. Brussels. Retrieved from: <https://edri.org/our-work/eu-internet-forum-document-pool> [in English].